

Werk

Titel: Petri Artedi Synonymia piscium graeca et latina emendata, aucta atque illustrata

Untertitel: Sive historia piscium naturalis et literaria ab Aristotelis usque aevo ad seculum...

Autor: Artedi, Peter; Schneider, Johann Gottlob

Verlag: Weidmann

Ort: Lipsiae

Jahr: 1789

Kollektion: vd18.digital; Zoologica

Werk Id: PPN619946725

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN619946725> | LOG_0007

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=619946725>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

DE CORDE, BRANCHIIS ET RESPIRATIONE PISCIIUM
OBSERVATIONES ARISTOTELIS ET VETERUM
SCRIPTORUM COLLECTAE.

Quoniam saepiuscule *Aristotelis* locum de diversa branchiarum structura, forma et numero laudare res coegit, nec hucusque branchiarum varietas omnis rite explicata est in universo piscium genere, visum est hic breviter subjungere, quaecunque philosophiae naturalis princeps de corde, branchiis et respiratione piscium posuit. Primus locus est in *Historia Animalium* II. 17. Cor, inquit, in medio pectore situm animalibus reliquis praeter hominem, in quo laevae parti magis commissum est. Omnibus mucro in anteriorem partem vergit; quod in piscibus contra esse videri potest. Hi enim mucronem non ad pectus sed ad caput et os spectantem habent. Extréma pars apta est eo in loco, ubi branchiae dextrae ac sinistrae inter se coeunt. Praeterea alii etiam canales de corde in branchias singulas tendunt, in majoribus piscibus majores, in minoribus minores. Tubus seu fistula (*αὐλὸς*) qui de summo corde exit, in magnis piscibus valde crassus et albus apparet. Postrema verba *Gallus Camus*, versione *Gazae* deceptus, ita interpretatur: *qui du coeur vont à chaque lame des ouies; et qui sont plus ou moins forts à proportion de la lame. Le canal qui va du sommet du coeur aux lames les plus grandes est blanc et fort epais.* Neque enim hic de branchiarum sed de piscium ipsorum magnitudine sermo est. Recte ita *Albertus* ex versione *Scoti* p. 40. b. pars cordis acuta est pendens versus superius ad partem capitis, ubi est motus branchorum: in piscibus enim exeunt quaedam viae et arteriales a corde ad branchos ita quod extenduntur ad utrumque branchorum: et illae viae in maximis piscibus sunt manifestae et sunt magnae et albae extensae inter branchos et cor, et sunt in usu arteriarum cannae tracheae, quia per eas fit refrigerium cordi, non quidem per aquam usque ad cor pertingente, sed per alterationem a frigiditate aquae factam ad spiritum qui est in viis illis. Tale enim et tantillum refrigerium sufficit non spirantibus et frigidis animalibus.

Alter locus est de respiratione cap. 16. Quae cor habent sed pulmone carent, uti pisces, quia in aquis vivunt, aqua sanguinem refri-

refrigerant per branchias, quarum situm cum corde connexarum inspicere oportet in Anatomicis, contemplari vero accuratius licet in Historia. Summatim tamen ut dicam; cor piscium etsi aliter quam in pedestribus animalibus situm esse videtur, eundem tamen obtinet plane situm. Quam enim in partem caput inclinat, eodem etiam cor propendet mucrone. Igitur piscibus cor ad os mucronem inclinatum habet, aliter quam in pedestribus. Ex summo corde tendit canalis seu fistula (αὐλὸς) ex venae nervique natura permixta, ad medium, qua branchiae omnes connectuntur et coeunt. Hic canalis maximus est; sed praeterea ex corde utrinque alii tendunt in summam singularum branchiarum partem, per quos refrigeratio perfertur ad cor, aqua branchias semper perluente. (διαυλιζοντος αἰσὶ τῆ ὕδατος διὰ τῶν βραγχίων). Uti pedestribus dum aerem inspirant atque expirant, thorax sursum deorsumque movetur, ita piscibus branchiae (cum operculis) dum aquam ore recipiunt et branchiis emittunt. Similiter uti pedestria animalia in paucis eodemque aere, ita pisces in eadem et exigua aqua facile suffocantur. Denique ubi vel morbo vel senectute motus pulmonum et branchiarum cessat, statim mors consequitur.

Ex his duobus locis inter se comparatis intelligitur, aortae bulbum album, crassum, intusque fibris carneis asperum, intelligi nomine fistulae crassae, albae, cujus natura sit inter venam seu arteriam et nervum seu musculum media. Quos secundo loco nominat canales, ex corde utrinque ad branchias tendentes, quorum ope cordis sanguis refrigeretur, clarum est intelligi venas ex branchiis ad finem venosum cordis redeuntis, de quibus vide notam ad *Monroium* p. 12. Cordis situm ex *Aristotele* breviter expressit *Plinius* XI. Sect. 69. cor animalibus ceteris in medio pectore est; homini tantum infra laevam papillam turbinato mucrone in priora eminens. Piscibus solis ad os spectat.

Branchiarum situm, formam et numerum accuratius definit *H. A.* II. 13. Pisces peculiare habent sibi branchias ea in parte ubi aquam ore receptam emittunt. Quidam operculis tectas habent; cartilaginei contra omnes detectas. Qui tectas habent, iis sitae sunt in latere obliquae; ex cartilagineis plani, veluti torpedo et raja (rubus) in parte supina (versus ventrem) branchias sitas habent, oblongi

longi vero in latere obliquas; rana tamen marina obliquas quidem, sed non operculo spinoso, reliquorum piscium more, sed coriaceo tectas branchias. (branchiarum aperturam.) Porro genera quaedam branchias simplices, aliqua duplices habent, ita tamen, ut postrema versus corpus sita semper sit simplex. Deinde aliqui pisces paucas, alii multas, sed utrinque aequales numero usque habent. Aper piscis unam utrinque, duplicemque eam, gerit; conger et scarus, binas utrinque, alteramque earum duplicem, alteram simplicem; ellops, synagris, muraena et anguilla, quaternas utrinque simplices; turdus, perca, glanis, cyprinus, quaternas utrinque, duplici ordine, (δίσειχα) postrema excepta; mustelinum genus quinas utrinque duplices, gladius octonas duplices habet.

Albertus in hujus loci interpretatione p. 40. a. branchias modo auriculas appellat, jam tum vulgari errore sermonis gallici et vernaculi. Deinde pleraque piscium nomina vel omisit vel corrupit; vocabula διπλᾶ et ἀπλᾶ *extensum* et *flexum* vertit; denique addit: piscis autem qui graece vocatur *avulteram*, habet in utraque parte septem flexos. Ita vero xiphiae seu gladii nomen et numerum branchiarum confudisse videtur. Addidit de suo, quosdam extensorum et inflexibilium branchorum esse pisces, quasi sint de corio vel osse, sicut cete; nullas plane branchias habere piscem, qui ita describitur, ut appareat manifesto intelligi Cobitidem taeniam *Linnaei*. *Plinius* quanquam pauca tantum ex hoc loco transtulit, vel ea ipsa tamen corrupit. Ita enim ille IX. cap. 18. piscium alii branchias multiplices habent, alii simplices, alii duplices. His aquam emittunt acceptam ore.

Quartus est *Aristotelis* locus de Partibus animalium IV. cap. 13. pisces quidam branchias operculo tectas, cartilaginei contra omnes detectas habent. Praeter corporis naturam non spinosam sed cartilagineam in causa etiam est motus cartilagineorum piscium lentus et piger, qui in spinosis celer est. Operculum vero celere opus habet motu, quoniam branchiae piscibus ad expirationem datae sunt. Quamobrem in cartilagineis ipsi etiam canales branchiarum contrahuntur, nec opus est operculo, quo motus celerior fiat. (Graeca paulo obscuriora sic habent, διὰ τὸ τοῖς σελαχάδεσι καὶ αὐτῶν τῶν πύρων ἢ συναγωγῇ γίνεται τῶν βραγχίων, καὶ ἔδει ἐπικα-

ἐπικαλύμματος, ὅπως γίνηται ταχέϊα: quae mihi significare videntur: in cartilagineis branchiarum ipsam aperturam contrahi atque aperiri alternis vicibus, igitur operculo non esse opus. *Gaza* contra pessime: quamobrem in spinatis non modo tegumentum, verum etiam ipsi branchiarum meatus contrahuntur, ut celerius agatur.) Quidam pisces multas, alii paucas branchias habent, deinde pars simplices, quidam duplices; postrema in plerisque simplex. Accuratus qui nosse volet, anatonem harum partium et historias piscium consulat. Causa numeri branchiarum est in ratione et quantitate caloris in corde. Calidioribus enim piscibus fortiori et celeriore branchiarum motu opus est; quem ad usum branchiae plures et duplices accommodatae sunt magis quam simplices et pauciores. Quamobrem aliqui pisces extra aquas vivere diu possunt, quibus branchiae pauciores et minus validae sunt, velut anguillae, et quicumque serpentum speciem referunt; quia non multa refrigeratione habent opus.

De respiratione piscium veteres physiologi, Anaxagoras et Diogenes ita pronunciaverunt, auctore *Aristotele* de Respiratione cap. 2. Anaxagoras quidem pisces dum aquam per branchias emittunt, aerem ore expressum excipere atque inspirare censet; nullibi enim esse vacuum. Diogenes autem pisces dum aquam per branchias emittunt, ex circumfusa ori aqua aerem veluti exfugere ore vacuo putat; inesse enim aquae aerem, quem si aqua extracti nimia copia inspiraverint, mori. Quorum opinionem ita oppugnat *Aristoteles*, ut moneat alteram respirationis partem, quae expiratione continetur, ita plane omitti, nec ea ratione posse explicari. Deinde opponit tracheae defectum, qui efficit, ut aer receptus ventriculum ingredi deberet; quod tamen fieri negat, nec ullum ejus partis motum conspici in respiratione piscium. Postea utitur exemplo animalium, quae pulmone respirant, et in aqua suffocantur; tunc enim spiritum cum vi bullatim exire, veluti si quis testudines et ranas aquis vi submergat; in piscibus autem nihil tale accidere, quocumque experiaris modo. Contra hanc *Aristotelis* rationem in mentem mihi venit cobitis fossilis, quam saepius per tres hebdomadas in coenaculo mecum habitantem in aquis observavi pluries eadem in hora bullas aeris magno cum strepitu ex fundo emergentem eructare, subitoque in fundum relabi. Simile quid in aquis stagnorum accidere saepe

videmus; atque huc respicit *bullantium aquarum sufflatio* IX. c. 7. ubi contra *Aristotelem* spirare pisces censet.

Male scilicet *Aristoteles* sumsit, quod pluribus in locis affirmat, aerem aquae nullum inesse. Quare etiam, cum odoratus sine inspiratione nullus esse possit, pisces vero respirare neget, praeterea etiam nares non esse ad cerebrum pertusas et pervias statuat H. A. IV. 8. cogitur assumere pisces per branchias odorem sentire, quod clare ponit de Partibus II. cap. 16.

Denique *Athenaeus* VII. p. 315. ex *Aristotelis* libro perduto annotat, asellum solum piscium cor in ventre (*κοιλία*) positum gerere. Quem locum *Aelianus* cum exscriberet V. 20. et VI. 30. posuit *γαστήρ*; *Apulejus* vero in *Apologia* probabilius habet *in media alvo*. Sed de hac re satis dixi in Asello.

Omni de respiratione piscium veterum philosophorum et qui inter recentiores partes eorum sunt secuti, disputationem opinionumque varietatem commentario satis voluminoso enarravit *M. Aurelius Severinus* edito Amstelod. 1661. Sed is loca *Aristotelis* omnia simul non posuit, multo minus explicuit, atque in universum contra Stagiritam auctoritate virorum doctorum et argumentis locis magis pugnat quam physicis et anatomicis. Insunt tamen ei libro observationes quaedam, quae huc referri merentur, eam imprimis ob causam, quoniam in nupera *Artedi* editione *Antiperipatias Severini* Diatribe nominata quidem fuit, nullo tamen editoris iudicio interposito. Excerpta igitur inde ponam loca illa, quae ex propria auctoris observatione lucem aliquam piscium physiologiae affundunt. Ordinem eum sequar, quem paginarum series offert. Methodum enim *Severinus* non optimam ipse tenuit.

Ut contra *Aristotelem* demonstraret, sanguini in respiratione non opus esse refrigeratione, usus est exemplo querquedulae, (p. 22.) in qua pulmonem invenisse se negat; contra ejus vice cochleam instar limacis duram; unde putat transpirationem sine pectoris motu peragi et cochleam illam non ad refrigerium, utpote non dilatabilem, sed ad retinendum et augendum aerem factam esse. Apparet eum vidisse querquedulae maris tracheam appendice ossea auctam; sed pulmonem rite non inquisiverat.

Piscibus

Piscibus sub diaphragmate in ventre medio candidum et tenuem utriculum aere plenum esse, qui natantes in summam evehat aquam; aliis contra conclave medium inter peritonaeum et spinam aere turgidum esse. (p. 47.) Fabricae alterius exemplum etsi non edit *Severinus*, clarum tamen est eum ad percarum et similium genus respexisse. Haec aeris receptacula non tam natatui, quam respirationi servire censet. Praeterea corpus aliquod, eo usque ignotum, bifidum, pulmonum locum obtinere, quod ante diaphragma exortum ad hepatis latera distendatur, eo fortasse consilio, ut et ad has partes aeris beneficium perferatur. Suspicitur igitur piscibus a summa aqua auram hausturis proximo in loco collocatas esse branchias, ex quibus deinde aer in arteriam spiritalem et porro in pulmones transfertur. Vesicam igitur natatoriam vulgo dictam aeri condendo promendoque potius servire. Nec opinioni huic obstare diaphragma, quo vasa duo posteriora a branchiis et corde sint disjuncta; diaphragma enim hunc unice habere usum, ut vasa duplicia ex jecinore sursum ascendente ad cor traducat et firmet. (p. 49.) Biceps initium vasis tertii duplex pulmonum caput referre. Vesicae usum ad respirandum institutum ex eo comprobare nititur, quod nacta est vesicula arculam affabre sibi met accommodatam carinata huic usui spina. Haec sunt ipsa *Severini* verba, quibus quid sibi voluerit, nondum perspicio. De spina dorsali tota loqui videtur, nec de vertebra aliqua singulari, cui vesicae caput sit alligatum, velut in cyprinis.

Pro altero argumento ponit digniorem hanc fabricam videri ad respirandi quam ad natandi usum instituta, quoniam ad vesicam hanc institutae sint et reflexae de superioribus venae seu verius arteriae, de spiritali utroque ramo recurrente. Denique vesicae incumbere plexum arteriosi generis fortasse, qui paratus sit ad attenuandum elaborandumque aerem, qui deducitur ad illud conclave. (p. 50.)

Primum de vesica videamus; deinde docebimus ex alio loco, quam partem pulmonum verbo intelligi voluerit *Severinus*.

In vesicae interiore pariete asellorum generis corpus rubrum foliatum ex membranula satis magnum annotavit et pinxit *Monro* pag. 28. Tab. XV. fig. 4. 5. Monet praeterea in hoc piscium genere nullam vesicae cum oesophago, aut ventriculo aut intestinis communionem apparere; contra ubi cum oesophago vesica sit connexa per ductum

ductum aliquem, in iis piscibus corpus illud rubrum aut perparvum et simplicioris fabricae esse, velut in congro, aut plane deesse, ut in sturione, salmone, alece et cyprino. Conjicit igitur corpusculum rubrum aerem separare, aut fortasse eodem modo uti branchias particulas aliquas sanitati et vitae commodas fecernere aut eliminare, praeter notum in natando usum. Corpus carneum seu glandulosum, interiori vesicae aptum, aerem fecernere aut attenuare censuit etiam *Perrault* Oeuvres de Physique Vol. II. p. 383. Sed omnem glandulosi hujus corporis varietatem diligenter exsecutus sum in notis ad *Monroum* p. 32. et 118. *Monrous* ipse etiam vasculare et foliatum corpus appellat. De hoc quidem *Severinum* loqui non puto; sed admonere de eo mihi commodum visum est, quoniam alterum, de quo statim subjungam annotationem, cum eo connexum esse suspicio non levis est.

Plexus ille arteriosus *Severini* sine dubio est idem, quem in *Gado*, *Morue* Gallis dicto, descripsit *Herlinus* apud Cl. *Du Hamel* Traité des Pêches Partie II. Sect. I. p. 168. his verbis:

On apperçoit en bas de la matrice un réseau veineux assez considerable, placé derriere les deux poches dont il fait partie; ce réseau rapporte le sang de la partie inferieure de la matrice à un corps spongieux et oblong qui est situé au bas de la vessie à air, se prolongeant comme elle. Ce corps spongieux ainsi que les deux troncs auxquels les deux veines de la partie superieure de la matrice vont se rendre, ont fixé l'attention de M. Herlin. Leur position est remarquable; tous trois sont situés près de la vessie à air; les deux troncs à la partie superieure de l'épine du dos, à droite et à gauche, et le corps spongieux est derriere cette même vessie, à la partie inferieure, ce qui fait soupçonner à M. Herlin, que l'air contenu dans la vessie sert à rafraîchir le sang renfermé dans ces trois depots, et que c'est une espece de supplement au poumon.

Judicium equidem meum interponere non ausim, quanquam assentiri huic opinioni non dubito. Verum ut decernere in re tam ambigua possis, opus est repetitis virorum doctorum sectionibus; atque imprimis de ductus pneumatici, ubi scilicet is adest, valvulis constare debet, quas multi asserunt, alii negant. Denique aerem
inutilem

inutilem recipi a vesica et per ductum pneumaticum secerni multis argumentis ex anatomia Gadi lotae ductis disputat Cl. *Koelreuter* in Comment. Petropolit. novis T. XIX. p. 424.

Piscibus usum diaphragmatis, quanquam levissimi, a natura concessum esse demonstrat contra *Aristotelem*, (p. 102.) nullis quam piscium generibus nominatis.

Galenus in Commentario de Placitis Hippocratis et Platonis libro VIII. piscium cor dextro ventriculo, utpote etiam pulmone, carere asseruit. Contra hanc opinionem *Severinus* disputat, (p. 103) ita ut ponat naturam totum cordis parenchyma in piscium fabrica in tres portiones partitam esse. Infimam (sinum venosum intelligit) sanguinem concretum et carneam hepatis formam referre; atque in hanc, dextro ventriculo reliquorum animalium respondentem, a jecinore ascendentem venam amplissimam inferi. Mediam portionem carnis colorem quidem referre, sed materiem soliditate et duritie superare. Hanc vero receptaculi instar excavatam ventriculum finistrum situ aliquantum immutato repraesentare et venam modo dictam excipere. Huic tertiam et summam incumbere membranaceam, candidam duram, verrucosam et tenuibus fibris distinctam, ex qua canalis proficiscatur, quem *Aristoteles* αὐλὸν φλεβοευρώδη, ipse vero *Severinus* vas arteriosum appellat, compluribus arteriis in corpus dispersitum. Hanc denique veluti receptaculum esse paratam, in quod apparatus paulo intimiore promituario spiritus efferatur. Tres igitur cordis ventriculos contra quam in aliis animalibus adeste ait *Severinus*; sed male idem taxat *Aristotelem*, qui supremum illum cordis apicem principem cordis partem esse censuerit; quod nullibi factum esse a philosopho equidem video. Ille vero apicem hunc cordis, tertiam a *Severino* portionem dictam, una cum procedente inde arteria fistulam seu canalem album crassum, et naturae inter arteriam et muscolum mediae, appellavit.

Auriculam ex *Harvaeo* describit, eamque cordis vel densiorem vel membranaceam naturam et magnitudinem sequi annotavit (p. 103). Pericardium in lacerto, sphyraena et lampetra seu mustela solidum et firmum annotavit; (p. 106).

Pervenimus nunc ad corpus illud, quod pulmonum locum in piscibus obtinere supra jam admonuit *Severinus*. Hoc ab omnibus Ichthyographiae scriptoribus eo usque omissum aut neglectum fuisse miratus ita designat (p. 107). Substantia esse sanguinea et valde conspicua in piscibus universis; et parenchyma referre, quod nec cor, nec hepar, nec lienem nec denique renes interpretari liceat. Compositam esse ex venae arteriosae ramis compluribus, quorum alii de vena maxima, laevum cordis receptaculum ingressa, descendant in pulmonem oblongum, et in tres labos passum, tribus majoribus propaginibus; alii vero ascendant. Rursus de descendantibus alios obliquos de media propagine descendente se defigere in laterales alias propagines; de ascendentibus vero rursus alios obliquos se furrigere ad branchias dispersos furculos, alios ordine tertios, recta sursum contendere. Per ramos hos, veluti pulmonem, digeri, concoqui et perfici sanguinem deductum.

Magnitudinem denique visceris hujus esse tantam, ut reliquis nihil aut perparum cedat mole. Formam esse trifidi corporis, summa in sui parte propemodum alati, vel litterae graecae Tau, et pectoris amplitudini aequae atque alvi longitudini respondere, a summo diaphragmate usque ad infimi ventris fines protensam. In pelagiis grandioribus piscibus, imprimis rhomboideis, hoc viscus, lobis pulmonum analogum, maxime conspicuum esse. Contextum ejus esse mollem, rarum et spongiosum. Pictura, ad quam lectorem ablegat *Severinus*, in exemplo, quo utor, librarii culpa deest.

In branchiarum fabrica explicanda minus curiose versatus est *Severinus*, nec ex longa satis disputatione quod huc referam dignum reperio, nisi quod lampetrae vulgoque nominato catulo septenas utrinque branchias esse monet (p. 110). De catulo vero vulgari seu glauco verum id nullo modo est, sed de cognata et simillima specie, quam scriptoribus reliquis ignotam nuper descripsit et nomine perlati (*Perlon*) indigitavit Cl. *Broussonet* in Actis Academ. Paris. anni 1780. Suspiciabatur doctissimus Gallus hanc mediterrei maris indigenam speciem esse; quam nunc suspicionem *Severini* testimonio confirmatam vides. Senas utrinque branchias in eodem genere habet squalus griseus (*Griset*) dictus a Cl. *Broussonet*.

Ad historiam opinionum de respiratione piscium pertinet adhuc, quod p. 114 ex libro de respirationis utilitate *Galeno* supposito refert, pisces eos, qui branchias pulmonum vice habent, spirare aerem intra aquam conclusum per poros branchiarum, fistulis pulmonis analogos.

Haec fere sunt mihi in toto libro visâ digna loca, quae excerpta huc referrentur. Breviter nunc videbo de eo viscere, quod pulmonum locum in piscibus obtinere affirmat *Severinus*. Quod quidem statim ex situ et forma suspicabar, id mihi comparatio Zootomiae Severini plane confirmavit, virum scilicet alioqui doctum renes pro pulmonibus habuisse, in piscium scilicet genere pro reliqua corporis mole et ceteris visceribus permagnos. Zootomia in asello commemorat pag. 372 pulmones gallinaceorum renum modo oblongos et transverse incisos. In milvo tamen pisce p. 373 renes late occupantes superne inferne habet. Denique in trutta p. 389 iterum pulmones sed renes nullos commemorat.

Aortae in piscium genere universo initium crassum album atque inflatum, seu bulbum, in phoca et castore annotavit etiam *Kulmus*; et prior illo *Severinus* in Phoca Neapoli 1655. p. 33 ubi, aorta, inquit, solidissima, in primo exitu gibbosa sic ut utriculum referat, ovi gallinacei magnitudine.

Haud scio an finum venosum piscium etiam comparare liceat, cum cavæ venae magnae finu magno in phoca, phocaena et castore observato a *Kulmo*; in phoca venae portae finum prior annotavit *Severinus* in Anatome phocæ p. 32. Eandem observationem in phoca repetierunt *Schellhammer* et *Monro*, in lutra marina *Steller*; in forice moschato cavæ finum magnum, pluresque minores in ramis cavæ annotavit *Cl. Pallas* Spicileg. XIII. p. 23. Denique in rajis cavæ utriusque plures sinus reperit *Monro*, quos eo quidem a naturæ conditore consilio additos esse putat, ut sanguis, dum in profundum pisces descendunt, majore pondere aquae ad branchias appulsæ pressus, redundare eo atque ibi morari possit. Alium tamen is praeterea usum sinuum horum suspicatur non satis adhuc exploratum; quoniam in vasis lacteis et lymphaticis similes reperiantur sinus. Haec in rajarum genere animadvertit *Monro*, qui sinus venosi juxta auriculam

in reliquis piscibus positi nullam facit mentionem, uti contra in piscium spinosorum genere nullos cavae finis praeter venosum annotatos reperi.

Quid? quod in gallinae Africanae venae cavae ascendentes ramis appendiculas tuberosas et cisternulam quandam sanguineam reperisse se testatur *Severinus* in Anatomia Phocae p. 33.

Denique in avibus aquaticis idem *Severinus* aliud naturae artificium annotavit, quo aptiores ad spiritum sub aquis urinantes retinendum fierent. Anati enim buccagini atque anseri venam magnam coire cum arteria venosa et auricula sinistra oviformi quadam anastomosi; et per hanc structuram aves istas uti mergos urinantes spiritum sub aquis prorogare. Hanc denique esse causam, cur qui aves has vendunt et collo tenus apprehensas circumferunt, non suffocant tamen (pag. 39).

Locum de respiratione piscium, situ, forma et magnitudine cordis, de numero, forma, ordine et cursu vasorum sanguineorum (quemadmodum etiam de vasis sanguiferis lactium) de forma varia branchiarum earumque apertura in vario piscium marinorum, lacustrium et rapacium genere, denique de calore sanguinis et aquae variis liquoribus permixtae, quam pisces respirare sine damno vitae possunt, nuperrime egregiis experimentis illustravit vir praeclarus, *Broussonet* in Actis Academ. Regiae Scient. Parisin. anni 1785.

Huc etiam pertinent experimenta instituta a *Jo. Petro Falkio*, ut quantam salium portionem aquis permixtam piscium lacustrium genus quodque perferre possit, exquireret, et posita in libro germanico: *Beytraege zur topographischen Kenntniss des russischen Reichs*. Hic igitur animadvertit lacus nimis salios piscium foetura prorsus carere; aquae uncias duodecim duabus salis drachmis temperatas pisces nullos perferre; sed eandem portionem una et demidia drachma temperatam cyprinum carassium et leuciscum; una drachma, eosdem cum percis et luciis tolerare.

Contra quae marinorum piscium genera piscinarum aquam dulcem tolerare possint, experta est romanorum ingeniosa luxuria, quae stagnis etiam marinis inclusit eorum piscium naturam, quae dulci-
bus

bus aquis plane repugnaret. Horum generum notitias debemus *Varroni* et *Columellae*, de re rustica scribentibus, etsi qui alii luxuriae romanae documenta narrarunt.

De aquae temperamento eo quod piscium naturae sit aptum, exstant etiam veterum scriptorum narrationes, sed obscurae, nullo numero ratione definitae. Ita *Aelianus* XIV. 19 in Libya lacum ferventis aquae esse ait, in quo pisces laeti vivant, sed extracti et in aquam frigidam coniecti moriantur. Atque ita in eos convenit dictum *Xenophanis* a *Plutarcho* relatum contra Stoicos p. 1084 qui cum aliquis narraret se in aqua calida viventes anguillas vidisse, statim subiecit, in frigida igitur eas coquere licebit. In multis Africae thermis pisciculos vivere vidit *Shaw* Itinerarii pag. 134. 169. quos percas et barbos nominat. In insulae Luçon aquis calidis pisces natantes cum plantis vegetis vidit *Sonnerat* in priore Itinerario p. 17 vers. germ. Ranas in thermis Pisani degentes commemorat *Spallanzani* Opusculi de Physique animale T. I. p. 55. Conf. etiam ibid. p. 101. Genus buccini in ferventissimo Aponi fonte viventis post *Guilandinum* et *Vandellum* memorat *Strange* von den saeulenartigen Gebürgen des venetianischen Gebiets. Heidelberg, 1780. p. 152. In aquis calidis Aquisgranensibus pisces foriones et tincae vivere dicuntur a multis, imprimis in libro *Amusemens des eaux d'Aix la Chapelle* T. I. p. 238. Denique auctor libri de natura rerum apud *Vincentium* XX. cap. 66. ita tradit: In Chelidoniae regione, sicut dicit Augustinus, in quibusdam aquis naturaliter ferventibus sunt vermes, sicut in aqua frigida pisces, et extra ferventem aquam cum veniunt in frigido moriuntur. Ad Vetulonios in Etruria non procul a mari pisces in aquis calidis memorat *Plinius* II. cap. 3. *Busbeckius* Epist. I. vidisse ait ante Budam in Hungaria fontem in summo mari ferventem, et in ejus fundo natantes pisces. Lacum Phenei piscibus plane carere veluti rem mirabilem tradidit *Theophrastus* apud *Aelianum* III. 38. sed ratio nulla affertur.

Pisces nigerrimos fluvius Lusias in Thuriis, aquae albissimae ipse, ferre dicitur apud *Aelianum* X. 38. Armeniae pisces nigros et letales habet *Plinius* XXXI. Sect. 19 ubi addit: quod et circa Danubii exortum audivi, donec veniatur ad fontem alveo appositum, ubi finitur id genus piscium. In eadem narratione *Aelianus* XIV. 23

nominat nigros coracinos, myllos antacaeos et cyprinos. In Carri-
nensi Hispaniae agro fons quidam aurei coloris omnes ostendit pi-
fces, nihil extra illam aquam ceteris differentes, auctore *Plinio II.*
cap. 103. Idem fons hodieque in pago *Carromeu* quatuor fere a
Conimbrica leucis conspici dicitur, annotante *Harduino*. Miratur
porro *Plinius XXXII.* c. 2. ad Pelen insulam et ad Clazomenas pisces
esse amaros; contra ad scopulum Siciliae, ac Leptin Africae et Eu-
boeam et Dyrrachium; rursus ita salfos, ut possint salsamenta existi-
mari, circa Cephaleniam et Ampelon et Paron et Deli petras: in
portu ejusdem insulae dulces. Quam differentiam pabulo constare
non dubitat; et in Italia Beneventi salsamenta omnium generum re-
fici addit. Cujus loci pars extrema obscurior est; nec adjuvat sensum
vetus lectio, quae habet: *recentia effici pro refici.*

Capitones e mugilum genere frigoris inprimis intolerantes saepe
etiam coecos inde effici tradit *Aristoteles* H. A. VIII. 25. qui frigo-
ris impatientiam praeterea a lapillis in capite multorum repertis deri-
vat. Hunc locum transcripsit *Plinius IX.* cap. 16. sed is, quod ca-
pitoni privatim assignaverat *Aristoteles*, omnibus piscibus tribuere
videtur. Recentiores pisces aquarum quarundam aut alio translatos
excaecari, oborta corneae pellicula, animadverterunt. Ita de luciis
lacuum quorundam *Historia Academ. regiae Parisin.* 1752. p. 27. de
forionibus rivorum Hercynii montis alio translatis *Zimmermann* in
Itinerario Hercynio p. 13 et amicissimus *Blochius* de quibusdam flu-
viatilibus nostratibus tradit. Delphinos mensibus quibusdam anni
excaecari vetus est opinio, de qua dixi in *Historia Cetorum germa-
nica* p. 337. Equis adeo in pascuis vernalibus idem oculi vitium,
quod in Antilope Saiga naturale est, accidere ex *Lowero* monui ad
Monroum de *Physiol. Piscium* p. 83. Denique in Belgio, cum aquae
continentis nimium salis contrahunt, lucios cum cyprinis oborta cor-
neae pellicula mori affirmat egregius *Camper* *Beantwortung einer
Preisfrage* p. 24.

 INDEX AUCTORUM,

QUI DE PISCIBUS EORUMQUE VARIO USU SCRIPSERUNT,
 QUORUMQUE IN HOC LIBRO AUT AB ARTEDIO MENTIO
 FACTA EST, AD SECVLUM XIII. DEDUCTUS.

Præcipue spectat hæc opella ad primam Ichthyologiae Artedianaë partem, quam ubique mancã, et falsã reperi, etiam postquam novam recensioem studio *Waulbaumii* V. Cel. experta est. Quæ igitur philologis alias nota hic repeti viderit, ad id consilium referet lector, quo emendatiorem reddere operam *Artedii* volebam. Ad omnium vero scriptorum, quos statim nominabo singulos, iudicium rectius instituendum in universum hæc tenenda censeo. Poetarum sicubi nomina et loca afferuntur, imprimis ætas, patria, et dialectus, qua usi sunt, spectantur, ut quo nomen quodque tempore quæ in regione et dialecto usu hominum fuerit frequentatum, aperte distinguamus. De genere et specie piscium, atque omnino de disciplina ichthyologica auctoritas poetarum fere omnium, etiam eorum qui de victu et medicina ex piscibus tradiderunt, nulla est, ut cuius poeseos naturam scribendique consilium perpendenti facile apparebit. Ad hoc genus referendi sunt *Epicharmus* et *Empedocles*, Siculi, *Archestratus*, *Marcellus*, Sidetes, et alii.

Paulo etiam minor est auctoritas Grammaticorum, nisi ubi perspectam scriptoris alicujus noti auctoritatem secuti fuerint. Ad hoc genus pertinet *Callimachus*, idem et poeta, *Hesychius*, *Suidas*, *Etymologicum Magnum*, similesque alii libri, ex quibus nisi varia nomina piscium colligere tuto nihil licet.

Qui deinde de victu et medicina ex piscibus tradiderunt scriptores medici, etsi maximam notitiarum earum, quibus Ichthyologia Veterum nunc censetur, partem nobis reliquerunt illi, vix tamen omnes in ejusdem auctoritatis communionem admitti possunt. Iudicium eorum de salubritate cibi ex piscibus petendi refertur ad carni-um naturam, ex victu, loco, annique tempestate pendentem; et

ficubi pisces multos veluti similes una nominant, carnum et cibi potius quam generis specieique similitudo est intelligenda. Hinc, ut est lubricum et fallax palati ventriculique de gustu et natura cibi iudicium, creber eorum dissensus lectori intelligenti non videbitur mirus.

Qui denique sua plerumque auctoritate censerent solent vulgo scriptores, et ex aliena tamen toti pendent et spectandi sunt, horum libros ducesque, quoad fieri potuit, accuratissime distinximus. Atque ita effecisse mihi videor, ut scriptores nostri ichthyologici multo certius nunc de pretio scriptorum veterum et de statu disciplinae hujus apud Veteres existimare possint.

Actuarius, Zachariae filius, medicus Constantinopolitanus sub initium Seculi XIV. Non contemnendae auctoritatis, iudice *Freind* Histoire de la medic. p. 106 seqq.

Claudius Aelianus, Praenestinus Sophista. De natura propria multorum animalium libros XVII. imperante Alexandro Severo, initio Seculi III. ex antiquioribus scriptoribus quorum auctoritate censerent debet, inepte compilavit et cacozelia saepe corripit. Ipse recentissimam editionem anno 1784. Lipsiae impressam procuravi. Auctarium Emendationum Commentariis ad Fridericum II. subjeci.

Aemilius Macer, Veronensis poeta, sub Julio Caesare clarus. Praeter Ornithogoniam etiam de Serpente et Herbis venenatis scripserat, graecorum exemplum imitatus, et Nicandri in primis libros partim aemulatus partim interpretatus. Nihil horum hodie exstat, praeter loca excerpta pauca.

Agathocles, Atracius. Prosaica oratione piscationem docuit auctore *Suida* sub voce *Κακχλος*, ubi integriorem *Athenaei* codicem sequitur. Hodie enim in *Deipnos*. I. p. 13. mentio Agathoclis fit nulla. Aetas hominis *Athenaeum* saltim praecessit.

Albertus Magnus, Lavingensis Suevus, ab anno 1260. Episcopus Ratisbonensis. Ineptissimus librorum Aristotelis interpres, ex Arabico scilicet sermone; non contemnendus tamen naturae indagator, ubi oculis ipse suis uti potuit, alienarum etiam fabularum irrisor.

Alexander, *Aphrodisiensis*, initio Seculi III. Problemata etiam scripsit, in quibus animalium pisciumque historiam attigit.

Corne-

Cornelius Alexander, Polyhistor a multifaria doctrina nominatus, Lentuli primum servus, deinde libertus et magister, Syllanis temporibus. Libros seu collectionem rerum mirabilium, et opus de venenatis animalibus scripsisse praeter multa alia dicitur; quorum nihil hodie exstat.

Alexander, Trallianus, medicus Seculo VI. Diaetam aegrotis ubi praescribit, piscium multorum nomina et differentiam ponit. Haec loca omnia excerpta latine posuit in libro V. *Plinius* Valerianus ut jam olim admonui ad *Oppianum* p. 383. Versio latino-barbara rarissima est.

S. *Ambrosius*, Episcopus Mediolanensis ab anno 374. Commentarius ejus in Hexaemeron animalium multorum nomina et notitiam tradit.

Andreas, medicus. Ex libro de falso creditis vulgo locum affert *Athenaeus* VII. p. 312. ubi coitum muraenae cum anguilla ex natura viperae refellit Scholae Herophileae assecla, sub Ptolemaeo Philopatore vixisse videtur. Vide *Le Clerc* Histoire de la Medecine II. pag. 36. 37.

Antigonus, *Carystius*. Vulgo ad Olympiadem 127. refertur. Quem hodie sub ejus nomine habemus libellum mirabilium narrationum, totus est ex Aristotelis, Theophrasti aliorumque scriptis compilatus. Hinc nullus ejus nisi in re critica usus est.

L. *Apulejus*, Madaurensis ex Africa. Medio fere seculo secundo P. N. C. magiae crimine accersitus causam dixit in Apologia, ubi animalium pisciumque multorum nomina, naturam et vires posuit aut expressit. Librum plenum mendis et lacunis utinam vir aliquis doctus a Critica et rerum naturae scientia bene instructus ex Codicibus scriptis redintegret! In reliquis ejus libris, *Oudendorpii* cura emendatis nuper, paucae insunt animalium notitiae.

Archestratus, Siculus, epici carminis auctor. Ex curiosa peregrinatione helluonibus graecis retulit quod quovis in loco esculentorum potulentorumque genus sit egregium, uti refert *Athenaeus* VII. p. 278. Aetatem hominis arguit, quod ejus testimonio utuntur *Clearchus* Solensis, *Aristotelis* discipulus apud *Athenaeum* VII. p. 285.

Clearchus ibidem p. 278, et *Lynceus Samius* p. 286. Carminis inscriptio varia fertur apud *Athenaeum* I. p. 4. Ex hoc multa piscium nomina, partium locorumque differentias tradit *Athenaeus*.

Aristoteles, Stagirita, Alexandri praeceptor, philosophiae naturalis princeps, cujus *Historia animalium*, libri de partibus, generatione et motu animalium cum aliis ad animalium physiologiam spectantibus exstant hodieque; contra peculiare animalium descriptiones dissectionesque temporis injuria perierunt, ex locis ab *Athenaeo* aliisque excerptis nobis tantum cognitae. Libri editi nondum rite emendati atque explicati accuratiorem interpretis operam expectant. De vetustis ex Arabico et Graeco factis versionibus satis dictum est cum in hoc ipso libello, tum in Commentariis ad *Friderici II.* *Artem venandi*. Recentissima atque emendatissima *Historiae animalium* editio Commentariis undecunq; congestis aucta per *Gallum Camus* prodit Parisiis 1783. Voll. II.

Athenaeus, Naucratis ex Aegypto, grammaticus. In *Deipnosophistarum* libris ineptis immensum nominum notitiarumque acervum ex scriptorum antiquiorum genere quocunq; congestit, mulus veluti litterarius. Post imperatorem *Commodum* initio *Seculi III.* vixit.

Attalus III. *Philometor* cognomine, postremus *Pergami* rex. *Litterarum* omnino, ut cognomines reges *Pergami*, *medicinae* tamen inprimis et rerum naturae studiosus indagator, ipse scriptis clarus. *Botanicam* excoluit, venenatas etiam herbas cultura expertus, auctore *Plutarcho* in *Demetrio T. V.* p. 33. ed. *Bryani*. Opus de rustica laudant *Varro* de *R. R.* I. 1. 8. et *Columella* I. 1. 8. cum *Plinio*. Idem scilicet, qui regnum caedibus amicorum et cognatorum suppliciis foedabat, omitta regni administratione hortos fodiebat, gramina seminabat et noxia innoxiiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta veluti peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc studio aerariae artis fabricae se tradidit, cerisque fingendis et aere fundendo procedendoque oblectabatur, teste *Iustino XXXVI.* cap. 4. De medicina ex animalibus scripsisse, studiosissimum experimentorum de natura eorum captorum testatur *Galenus* de *S. M. Facult. X.* 1. Omnis generis medicamentorum studiosissimum fuisse idem affirmat *Libro I.* secund. genera c. 13. et de *Antidotis I.* c. 1. Specimen hoc posuit

posuit *Plinius* XXVIII. cap. 2. Attalus affirmat scorpione viso si quis dicat duo, cohiberi, nec vibrare ictus. Huic litterarum tam studioso regi libros virorum doctorum multos fuisse inscriptos nemo mirabitur. Hoc eodem regnante; *Nicandrum* poetam sunt qui vixisse tradant, eique librum aliquem dicasse; sed Attalum eum antiquiorem, Galatonicen a Galatarum victoria cognominatum, fuisse, litterarum etiam amore et favore clarum, asserit *Suidas*, adstipulante *Th. Gale* Dissert. ad Scriptor. Historiae poeticae p. 46. Regnum Pergamenum, amorque regum omnium singularis in litteras, et artes liberales, cum librorum colligendorum studio, digna sunt, quae accuratiore viri alicujus docti perquisitione illustrentur.

Auctor de natura rerum, quem *Vincentius* excerpfit, Gallus natione fuit, seculo XIII. quem *Albertus* M. interdum refellit, saepius transcribit; non ineptus naturae indagator, ubi ex aliena fide non pendet.

Avicenna, medicus Arabs, sub initium seculi XI. claruit scriptis variis ex graeco ductis. Narrat *Rogerus Bacon*, *Michaellem Scotum*, qui se ipse Friderici II. grandem Astronomum praedicasset, cum Avicennam in latinum sermonem converteret, linguam tamen Arabicam ignoraret, opera Iudaei Andreae ad eam rem usum fuisse; (apud *Freind* Histor. medic. p. 227. verba sunt paulo obscuriora haec: *il pillà entierement à cette occasion un Juif nommé André*. Idem *Hermannum Alemannum* ex arabico Logicam vertisse ait, sibi tamen ingenuo confessum sermonis utriusque ignorantiam ut et ipsius logicae disciplinae; sed usum fuisse ad eam operam in Hispania Sarcenis. (apud *Freind* l. c.) Quae si vera sunt, non adeo magnifice sentiendum erit de versione *Aristotelis* ex arabico facta a *Mich. Scoto*, de qua dixi in Comment. ad Fridericum II. p. 81. Ipse *Rogerus* utebatur versione *Aristotelis* recentissime ex graeco facta. Obiter hic ex eodem *Bacone* addam, quae lucem iis affundunt annotationibus, quas in Praefatione ad Fridericum II. de eruditione Seculi XIII. posui.

Philosophiam *Aristotelis* Parisiis circa annum 1204. fuisse publice damnatam refert; in Anglia vero multo minus innotuisse, quam Platoniam versione latina. Aliquot tantum libros tum ante annos 30. legi coepisse. *Petrum* Pictaviensem inter paucos nominat, qui Chymiam callebant; eumque inde dominum Experimentorum

torum appellat. *Averrhois* libros latinos legit; in descriptione oculi humana *Avicennam* solum sequitur et laudat; ex quo doctissimus *Freind* probabili conjectura colligit, *Galen*i libros anatomicos nondum fuisse eo tempore latinos factos. Scientia mathematica se puero ait excelluisse *Robertum Capitonem* (Grosthead) Episcopum Lincolnensem, ejusque fratrem *Adamum* de Marisco Monachum; senex vero quatuor omnino Europae mathematicos, in iisque pupillum suum *Iohannem Londinensem* nominat.

Avenzoar, ante *Averrhoem* vixit, medicus Arabs. Hujus librorum medicorum versionem latinam ex hebraico factam anno 1281. publicavit *Magister Paravicinus Physicus*, sed modeste satis adjunxit in titulo: *ipso sibi vulgarizante Magistro Iacobo Hebraeo*. uti tradit *Rogerus Baco* apud *Freind* *Histor. medic.* p. 227. Vide eundem p. 157 seqq.

Averrhoes, Cordubensis, Saracenus, paulo post *Avenzoar* vixit. Cf. *Freind* p. 173.

D. Magnus Ausonius, Burdegalensis, Consul Romanus anno 379. Praeter alia *Idyllia* et *Poemata*, ubi obiter pisces nominantur quidam nominibus vernaculis Galliae, *Idyllium X. Mosellae fluvii* pisces satis copiose atque eleganter describit, partim nominat. Recentissima hujus *Idyllii* editio, notis philologicis aucta, exstat in *Poetarum latinorum minorum T. I.* p. 192 seqq. editore *Io. Chr. Wernsdorf*. Altenburgi 1780.

Bartholomaeus, Anglicus cognomine, de *Glanvilla*, Comitatus *Suffolkiani*, seculo XIV. medio librum de rerum proprietatibus ex recentiorum scriptis totum confarcinavit, nullius plane auctoritatis.

S. Basilius, Magnus, Cappadociae Episcopus A. C. 371. In *Sermonibus* in *Hexaemeron* scriptis multorum animalium nomina posuit et naturam ex more seculi, si non vere ubique, tamen eleganter explicuit. Eaedem fere notitiae repetitae occurrunt in similibus libris *Patrum ecclesiae graecorum*, veluti *Eustathii* et *Ambrosii*.

Caccilius, Argivus, poeta, de Piscatione carmen scripserat, auctore *Athenaeo* l. p. 13. ubi vulgo *Καίκλος*, *Caecus* legitur; sed

sed *Suidas* qui *Cicilium* inde retulit in Lexicum suum, in verae lectionis vestigium facile nos perducit. Sub Romanorum imperio vixisse nomen arguit.

Callimachus, Cyrenaeus, poeta et grammaticus tempore Ptolemaei Philadelphi. Ex antiquioribus scriptoribus, imprimis Aristotele, mirabiles de animalium natura notitias et fabulas cum peregrinis nominibus collegerat, nullius auctoritatis, nisi in Critica re, ubi de lectionis veritate dubitatur, aut scriptoris antiquioris narratio ab eo affertur.

Magnus Aurelius Cassiodorus, Theodorico regi Italiae et Ostrogothorum carus, initio, Seculi VI. In Epistolis pisces aliquot memorat obiter.

Cassius, libelli graeci, qui Problematum medicorum titulum praefert, auctor, Iatrosophista vulgo dictus, quem eundem cum Cassio medico a *Celfo* laudato facit *Le Clerc* Histoire de la Medic. II. p. 126. Raro animalia attingit.

Cornelius Celsus, sub Tiberio, etiam de re medica scripsit, elegans Hippocratis aliorumque interpret, dubiae auctoritatis, quoniam dubitatur, an medicinam ipse calluerit.

Clearchus, Solensis ex Cilicia, peripateticus, Aristotelis discipulus. Hujus librum de aquatilibus laudat *Athenaeus* VII. p. 317. ex eo describit exocoetum egregie VIII. p. 332. Causam torporis a pisce torpedine facti inquisiverat in libro aliquo peculiari, seu fortasse loco prioris operis, ibid. p. 314. Librum secundum de sceletis nominat *Athenaeus* IX. p. 399. et quaedam de musculis inde affert. Ex libro de vinis locum affert *Suidas* sub voce νεοττός, ubi docet pulli initium non esse ex vitello, sed in albumine semen ejus positum esse. Quae quidem opinio etiam ab ejus praeceptore *Aristotele* H. A. VI. 3. tradita fuit. Sed titulum libri περί ὄνων mutat et περί ὠών i. e. de ovis reponit *Toup* in Emend. in Suidam Parte II. p. 227. ed Lips.

L. Junius Moderatus Columella, Gaditanus, imperante Claudio vixit. In opere elegantissime scripto de re rustica animalium etiam pisciumque quorundam curam et cultum docet.

Ioh. Cuba. In Hortulo Sanitatis nomina animalium ex *Alberto* aliisque repetiit.

Demostratus. Hunc post *Oppianum* scripsisse cum silentium *Athenaei* tum verba *Aeliani* XV. c. 19. arguunt, qui saepe ejus testimonio utitur. De piscatione libros XX. oratione, ut videtur, profaica, de divinatione per aquam, variaque alia historici argumenti scripsisse tradit *Suidas*. Λόγος ἀλιευτικὸς seu de piscatione libros, adhibuit *Aelianus* XIII. 21. de tritone Tanagraeo, a *Pausania* etiam viso et descripto IX. cap. 20. de luna pisce XV. 4. de grue marina XV. 9. de testudinum libidine XV. 19. Praeter ordinis senatorii dignitatem et summam rei piscatoriae peritiam, dictionis etiam venustatem magnis laudibus effert. Praeter piscatoriam disciplinam etiam de anima doctrinam attigisse eum non obscure indicat XV. 19. Dubium est, an idem sit Apameensis *Demostratus*, quem de fluviis laudat *Pseudoplutarchus* de Fluminibus T. II. p. 1153. et p. 1155.

Dioscorides (Pedanius) Cilix. Materiam medicamentorum medio fere seculo I. complexus est libris iis, quos *Plinius* interpretatus est.

Diphilus, Siphnius, medicus. Ex libro de cibo sanorum et aegrotorum multa etiam de piscibus affert *Athenaeus*; semel etiam eundem laudat *Galenus* T. VI. p. 498. ed. Chart.

Dorion. Ejus librum de piscibus saepe laudat *Athenaeus*. Ex loco allato apud *Athenaeum* VII. p. 287. et aliis apparet, eum simul modos apparandi condiendique pisces ad coenam docuisse. Dubium, an idem, cujus *Γεωργικὸν* seu de re rustica librum laudat *Tryphon* Alexandrinus apud *Athenaeum* III. p. 78. Ipse *Athenaeus* VIII. p. 337. eundem facit cum Dorione tibicine (κοσματοποιὸν alibi nominat) gulositate et urbanitate satis celebri, de quo *Machon* comicus alicubi tradiderit in Aegyptum adveniente. Ejusdem *Lynceus* Samius, *Theophrasti* discipulus *Hegesander* aliique dicteria multa ibidem referunt. Hinc de aetate ejus constat.

Empedocles, Siculus, poeta, qui ubi de mundi generatione partiumque ejus ordinatione tractabat, animalium etiam pisciumque naturam generatim attigerat.

Q. Ennius, poeta romanus, natus a. V. 515. = © 585. Praeter alia scripsit Hedyphagetica, ut ait *Apulejus* in Apologia, ubi innumerabilia piscium genera enumerat, quae scilicet cognoverat — et ubi gentium quisque eorum optimus inveniatur ostendit, aemulatus et partim interpretatus *Archestrati* carmen, de quo supra. Fragmentum, quod hodieque exstat, sed lacerum, recentissime commentatus est *Wernsdorf* in Poet. latin. minor. T. I. p. 187 seqq. Inscriptio carminis dubia est.

Epaenetus. Hujus librum de piscibus laudat *Athenaeus* VII. p. 328. unde constare videtur metricè fuisse scriptum. Sed is liber pars fuit. *Οψαρτυτικῆ* seu de cibis apparandis et condiendis, ex quo plura *Athenaeus* de piscibus, avibus et plantis laudat. *Epaenetus* velut antiquum auctorem de condimentis laudaverunt *Artemidorus*, Aristophanis discipulus, grammaticus, et *Pamphilus*, Alexandrinus grammaticus, teste *Athenaeo* IX. p. 387. et XIV. p. 662. Certius aetatis indicium nondum comperi.

Epicharmus, Siculus, poeta, Pythagoreorum affecla, *Empedocli* fere aequalis. Etsi de physiologia et medicina, etiam pecudum, et brassica libros composuisse fertur, hodie tamen nihil eorum exstat; et quae de piscibus loca scriptores veteres ex eo laudant, omnia ex Comoediis ejus sumta sunt. Forte unus et alter ejusdem nominis scriptor aetate posterior, medicinae pecudum et libri de brassica auctor fuit.

S. *Eustathius*, Episcopus Antiochenus ab anno 325. In commentario ad Hexaemeron animalium multorum nomina et notitias posuit, nimis saepe fabulosas, nisi cum Aristotelis verba repetuntur.

Euthydemus, Atheniensis. *Οψαρτυτικὸν* seu de condiendis cibis tradidisse dicitur apud *Athenaeum* XII. p. 516. Sed quae ille de falsamentis III. p. 116. VII. p. 307. 308. 328. de oleribus II. p. 58. III. p. 74. laudat libros, partem fecisse videntur operis de alimentis eorumque salubritate. Aetatis indicia nulla comperi.

Fabianus Papius, Tiberio Imperatori aequalis aetate. Naturae rerum peritissimum vocat *Plinius* XXXVI. Sect. 24. Libros de animalibus et causarum naturalium *Charisius* et *Diomedes*, grammatici, saepe in testimonio adhibent. Quodsi loca inde excerpta a *Plinio* comparaveris, veluti II. c. 47. de austris in Aegyptum non

penetrantibus, quod jam olim *Aristoteles* et *Theophrastus* posuerunt; deinde II. cap. 100. ubi altissimum mare XV. stadiorum Fabianus tradit; ubi *Harduinus* ex *Prisciano* refert Iulii Caesaris cura emensis maribus, missis per orbem, qui eorum profunditatem explorarent, eam XV. stadiorum altitudinem repertam esse; sed eandem mensuram jam olim posuit *Cleomedes*, ut admonui in Auctario Emend. in Aelianum p. 165. De calore lunae *Plinius* XVIII. cap. 28. Fabianum et graecos auctores simul nominat. Libro XXVIII. c. 4. *Aristoteles* et *Fabianus* de somniis simul nominantur; haec igitur loca comparata invicem satis arguunt Fabianum graecorum libros sermone latino reddidisse suis hinc inde annotationibus auctos.

Q. Fabius Pictor. Praeter historiam graeco sermone scriptam libros rerum naturalium laudat *Nonius* grammaticus. Vixit tempore belli Hannibalici.

Gariopontus, *Garimponus*, idem putatur cum *Warmipoto*, scholae Salernitanae medico. Seculo XI. oratione barbara scriptores graecos partim excerpfit, partim interpretatus est.

Geoponica seu de re rustica libri graeci XX. a Cassiano Basso Bithyno ex antiquioribus collecti auctore Constantino Porphyrogeneto seu VII. Seculo X. Horum liber XX. ex variis auctoribus piscium curam et capturam tradit. Recentissima eaque praeclara editio auctore *Io. Nic. Niclas* prodiit Lipsiae 1781.

Haly-Abbas, cognomine Magus, Seculo X. librum *Almaleci* scripsit, quem anno 1127. Henricus Antiochenus latinum fecit sub titulo *Pantechni* aut *Complementi medicinae*. *Vincentius* hoc teste interdum utitur. Vide de eo *Freind* Hist. medic. p. 141.

Hicesius, medicus. Hujus de alimentorum materia librum laudat *Athenaeus*, et differentiam piscium falsamentorumque in cibo ex eo docet. Erasistrateum appellat III. p. 87. Ducem scholae Erasistrateae Smyrnenfis facit et paulum ante aetatem suam vixisse narrat *Strabo* XII. Auctoritatem ejus adhibet etiam *Plinius*. Menodorum Erasistrateum Hicesii amicum nominat *Athenaeus* II. p. 58.

Hildegardis, Abbatissa in monte S. Ruperti prope Bingium Dioeceseos Moguntinae Seculo XII. Physica sacra, inter libros rariores nume-

numeranda, piscium germanicorum nomina etiam germanica posuit. Usus est hoc libro *Artedi*, atque ex eo nomina quaedam posuit; sed non omnia. Pauca ex eo laudavit *Conr. Gesner*; atque ipse ego nancisci non potui eum tum cum Friderici II. Artem venandi commentarer. Quare non ingratum lectoribus fore spero, si brevem hujus libri notitiam interposuero, adjecto interdum judicio meo de vocabulorum germanicorum origine, quo facilius etiam peregrinis lectoribus aditus ad eum fiat. Univerfus igitur liber medicinas ex omni rerum natura conquirat; rerum proprietatem non explicat, sed usum singularum partium in animalibus interpretatur, et nomina aut latina aut germanica ponit. Libri quarti pars prima (in editione Argentoratensi 1533) medicinas ex piscibus tradit, praemissa brevi tractatione de victu et coitu piscium non tam inepta, quam expectabam. Semen masculum *lac*, foemininum seu ovula *granula seminis* appellat.

Cap. II. Cete nominat, vesicam ceti, manubrium cultelli de osse cingulum, et calceos de cute ejus factos commemorat. Morbos indigitat unum *wich* alibi *vich*, alterum *flier*. Posterior vox olim usitata fuit de ulcere inguinali, uti docet *Frischius* sub voce *Schlier*; sed *Hildegardis* latiore notione habet: si *ulcus aut flier in corpore hominis*.

Cap. III. Delphinus *Merschuin* audit; Cap. IV. echinus nominatur et vesica ejus; Cap. V. Rombus; Cap. VI. Salmo; Cap. VII. *Weltra*, qui a filuro distinguitur; hic enim capite X. nominatur. Cap. VIII. Efox; Cap. IX. Lucius; Cap. XI. Carpo; Cap. XII. Bresina; Cap. XIII. *Elna*; quem ignoro; Cap. XIV. *Mechefisch*: uti videtur pro *Mayenfisch*, alosa; Cap. XV. *Scollus* videtur esse Pleuronectarum species *Scholle* nobis dicta, quod verba ista arguunt: *quod autem ex altera parte corporis sui carnes fere non habet, cute tantum super spina extensa*: Cap. XVI. *Forna* est nostrum *Fohre*, Fario. Cap. XVII. *Muniwa*; quam iterum ignoro. Cap. XVIII. porca pro perca dicitur. Cap. XIX. *Esch* est Thymalus. Cap. XX. Allec ficcum, et longo tempore sale perfusum memoratur. Cap. XXI. Crassus forte est Carassius. Cap. XXII. *Steinbiza* est Cobitis taenia. Cap. XXIII. Cancri arvina (in capite quoddam viride) dicitur *Crebesmalz*. Cap. XXIV. Anguilla; Cap. XXV. *Alropa* est Gadus lota;

Pars altera de avibus Cap. II. grifonein; Cap. III. struthionem; Cap. IV. pavonem; Cap. V. gruem. Morbus hic aliquis nominatur ita: *ubi Snebelza carnes hominis comedunt*. Forte a *Belz* pro pelle, perniones. Cap. VI. cignum; Cap. VII. arduam, pro ardea; Cap. VIII. anserem; Cap. IX. grandulam; quam ignoro. Cap. X. Anetam, pro anate; Cap. XII. gallum; Cap. XIII. *Urhun* pro uro gallina; Cap. XIV. perdicem; Cap. XV. *Birchun* pro gallina corylorum seu tetrica; Cap. XVI. palumbem, Holdubam (quasi cavorum columbam) et *ringeldubam*; i. e. (torquatam). Cap. XVII. vulturem; Cap. XVIII. aquilam; Cap. XIX. ciconiam; Cap. XX. Herodium; Cap. XXI. accipitrem; Cap. XXII. nisum; Cap. XXIII. milvum; Cap. XXIV. larium; Cap. XXV. picam; Cap. XXVI. *Heram*, a germanico *Heher*, pro corvo glandario; Cap. XXVII. ululam; Cap. XXVIII. rubonem; an rubeculam? Cap. XXIX. pellicanum; Cap. XXX. cuculum; Cap. XXXI. *Schnepfam* pro scolopace; Cap. XXXII. picum; Cap. XXXIII. *wichdewale* pro oriole; Cap. XXXIV. paricem pro paro; Cap. XXXV. *amslam*, pro merula; Cap. XXXVI. *Droeflam* pro turdo, hodie *Drossel*; Cap. XXXVII. *Laudulam* pro alauda; Cap. XXXVIII. *Isenbardum*, pro ispida, uti puto; quanquam *Albertus* et *Gesnerus* *Isengard* habent. Conf. *Frisch* sub h. v. Cap. XXXIX. upupam; Cap. XL. Luciniam; Cap. XLI. *staram* pro sturno, ex germanico *Staar*; Cap. XLII. frigellum pro fringilla; Cap. XLIII. carduellum; Cap. XLIV. luciliam; quam ignoro; ubi morbi *freiflichaz* et *citherdruse* nominantur. Prius vocabulum capite 49 repetitur cum adjuncta voce pustula. Videtur a vocabulo *Freifs*, timor, periculum descendere et nostrum *Friesel* significare. Alterum vocabulum *Zittermahl* cognatum habet. Cap. XLV. *Begefertz* pro *Wegefertz*, motacilla; Cap. XLVI. hyrundinem nominat.

Sequitur inde de vespertillione et insectis. Cap. L muggam nominat a nostro *Mücke*, pro empide. Cap. LII. *humbelim* est pro *Hummel*, de ape grandi et hirsuta, seu bombylio. Cap. LIV. *glimus* est cicindela, alicubi *Gleimichen*; Cap. LV. megilana vermiculus simul et herba appellatur, mihi ignota.

Pars tertia animalia terrestria pertractat. In his caput XIII. capreolum *Rocch* appellat. Cap. XIV. rupicapram *Steinbock*; Cap. XV. *Wisant*; qui fere cervi mores habere dicitur; Cap. XXXIV. castor
biberus

biberus audit. Cap. XXVI. quod animal *Helus* dicatur, nescio; forte est felis. Cap. XXVII. Ericius *Schweinygel*, Cap. XXVIII. ericius, qui canem imitatur; Cap. XXIX. Spiriolus et sciurus; C. XXX. *Hamestra* est nostrum *Hamster*. In *Rabani* Glossis est *Hamistro*. Cap. XXXI. Martarus filvestris nominatur. Cap. XXXII. *Wazermart* appellatur, uti videtur, pro *Hausmart*. Cap. XLII. *Ulwirm* valde calidi et in viriditate illa nasci dicuntur, qua gramina germinare incipiunt. Stercus horum vermiculorum in terra, et hora illa, cum ad descensum pluviae procedunt, ipsos vermiculos colligere jubet. Morbus hic aliquis *Hagedrusen* nominatur. *Ulwirm* haud scio an intelligatur terrae intestinum, seu lumbricus. Reliquorum librorum argumentum omitto.

Iohannes Serapionis, medicus Arabs, seculo IX. Sed liber de Simplicibus seu materia medica recentiore habet auctorem, uti docet *Freind* p. 144.

Jorath. Auctor obscurus libri de animalibus a *Vincentio*, *Alberto M.* et *Bartholomaeo* Anglico saepe laudatus. Seculo XII. aut XIII. vixisse videtur.

Isidorus, Episcopus Hispalensis initio seculi VII. In libros Originum seu Etymologiarum ex Plinio imprimis atque aliunde narrationes et fabulas multas de animalibus congeffit, nullius ipse usus auctoritatisve.

Kyranidum sub titulo exstat ineptus liber, nugarum magicarum plenus, ex graeco versus, cujus postrema pars medicinam ex piscibus tradit, a *Marcello* Sidete transcriptam. Quis quove seculo farraginem istam collegerit, ignoramus.

Leonidas Byzantius. *Metrodori* filius, quem utrumque rei piscatoriae peritissimum in Epilogo historiae suae animalium praedicat *Aelianus*. Parvo temporis intervallo ab *Oppiani* aetate eum abfuisse cum ex *Athenaeo* I. p. 13 intelligitur, tum vero clarissime apparet inde, quod *Leonidas* apud *Aelianum* II. 6 eadem de amore delphini a se visi in puerum insulae Poroselēnes refert, quae *Oppianus* Halieutic. V. 459. memoria sua accidisse ait. Ex hujus igitur libris, quos oratione profaica scriptos fuisse testatur *Athenaeus*, transtulit *Aelianus*, quae libro II. c. 50 de gobii, draconis, hirundinis et paffinacae

stinacae piscium veneno habet; deinde quae libro III. c. 18. de physalo maris rubri tradit; denique capita 42 et 43 libri XII., ubi varia, piscationis modi atque instrumenta cum vario escarum usu exponuntur, ex eodem Leonida ducta sunt. Forte eidem debentur, quae de aliis maris rubri piscibus excerptit *Aelianus*.

Marcellus Sidetes, medicus. Carminis de medicina ex piscibus fragmentum a *Morellio* primum editum adjunctis notis repetit et junxi *Plutarcho* de Educatione liberorum Argentorati 1775 edito. Vixit imperante Marco Antonino. Fragmenti istius nulla plane est auctoritas ad explicandam piscium naturam, nisi quod epitheta piscibus junxit, ex quibus arguere eorum naturam interdum licet. Ex eo ductus est et conversus liber postremus Coeranidum, qui medicinam ex piscibus tractat, ut exemplis quam plurimis jam olim demonstravi.

Ioh. Mesue, medicus Arabs, et librorum graecorum interpres saeculo IX. de quo *Freind* Hist. Medic. p. 142.

Mnesitheus, Atheniensis, a Cyziceno diversus, medicus. Ejus de materia et facultatibus alimentorum libros saepenumero laudat *Athenaeus*, *Galenus* et *Oribasius*. De eo vide *Le Clerc* Histoire de la Medec. II. p. 39. *Schulze* Hist. medic. p. 349. De piscium nominibus et carnum differentia multa inde excerpta exstant loca, quae comparari invicem in libris *Athenaei*, *Galeni* et *Oribasii* merentur. *Diocli*, *Praxagorae* et *Philotimo* aequalem ex *Galeno* facit *Schulze*.

M. Licinius Crassus Mucianus, ter consul sub Vespasiano clarus, a *Plinio* aliquoties testis adhibetur, dubiae auctoritatis.

Nicander, Colophonius, poeta et grammaticus. Praeter *The-riaca* et *Alexipharmaca*, quae exstant, plura alia versibus et prosaica oratione composuit, in quibus obiter animalium et piscium naturam attigit aut nomina posuit. De aetate vide in *Numenio*. Editionem novam jam diu paratam habeo.

P. Nigidius Figulus, Ciceronis amicus, quem maximum rerum naturalium indagatorem vocat *Q. Serenus Sammonicus* apud *Macrobius* Saturn. II. 12. Libros de animalibus laudat *Macrobius* l. c. *Gellius* II. 22. VII. 9. et *Plinius* saepiuscule. De Astronomia

et

et Astrologia tradidit etiam scriptis libris. Fragmenta librorum undique collecta posuit *Ianus Rutgersus* in Variis Lectionibus Lugd. Bat. 1618. Ex locis a *Plinio* laudatis et excerptis colligere licuit mihi Nigidium Aristotelis de animalibus libros interpretatum sermone romano multas de suo observationes interseruisse. *Plinius* etiam, ubi *Aristotelem* laudat, non ipsos philosophi libros graecos inspexisse, sed Nigidii interpretationem adhibuisse videtur, ut passim in hoc libello admonui.

Nonus, Seculo X. aut XI. Aetii, Pauli et Alexandri scripta medica in compendium egit. De eo vide *Freind* p. 103.

Numenius, Heracleotes, carmen epicum de piscatione scripsit, auctore *Athenaeo* I. p. 13. qui multa ex eo nomina peregrina refert. Praeterea etiam coenas seu coenarum apparatus carmine descripsit, eodem auctore I. p. 5. ubi Dieuchidis medici discipulus audit. *Θηγακχόν* seu librum de animalibus (forte venenatis) laudant Scholia *Nicandri* p. 42. a. eademque Nicandrum a Numenio quaedam transtulisse arguunt p. 17. b. Quo indicio aetas Numenii posset agnosci, si fides Scholiorum constaret. Nicander tempore Attali inter Olympiadem 155. et 160 fama poeseos vivus floruisse dicitur. Dieuchen medicum *Schulze* in Historia Medicinae p. 350. Aristoteli fere aequalem facit; Erasistrato et Herophilo *Le Clerc* Histoire de la Medecine p. 39. Numenii malagma apud *Celsum* V. cap. 18. an ejusdem sit, ignoro.

M. *Aurelius Olympius Nemesianus*, Carthaginiensis poeta, imperante Caro et Numeriano; circa annum 284. Praeter carmen de Venatione, quod hodieque exstat, condidit alterum de aucupio, cujus fragmentum habemus, et tertium de Piscatione, auctore *Vopisco* historico, quod perditum esse dolemus.

Oppiani, Cilicis, poetae, de Piscatione libros V. post *Conr. Rittershusium* ipse olim Argentorati 1776 interpretatus sum. Imperante Antonino Caracalla et Septimio Severo carmina sua composuisse dicitur; quorum omnis auctoritas ex aliena fide pendet. De suo poeta dictionis copiam elegantiamque suppeditavit, naturam ipsam nunquam adspexerat, auctores antiquiores secutus, quorum vestigia curiose persequi oportet. Novam Halieuticon librorum re-

ensionem expectamus a Gallo *Iac. Nicol. Belin de Ballu*, qui Cynegetica Argentorati 1786 versibus aliquot aucta prodidit.

P. Ovidius, Naso, poeta Seculi Augustei. Senex et exsul Ponti pisces cum aliis curioso carmine persecutus esse dicitur, ex quo *Plinius* multa retulit nomina rerumque argumenta. Duo Halieutici hujus fragmenta hodie ex Codicibus scriptis prolata exstant, lacera ubique et varie a librariis interpolata, quorum fides atque auctoritas variis virorum doctorum dubitationibus jactata est. Postrema horum editio exstat in *Io. Chr. Wernsdorf* Poetis Latinis minoribus. T. I. p. 139 seqq. Altenburgi 1780.

Pancrates, Arcas, carmine piscationem tradidit, auctore *Athenaeo* I. pag. 13. ubi Pancratius quidem audit; sed alibi VII. pag. 283. Pancratem nominat. Postremum hunc locum exscripsit *Aelianus* de N. A. XV. 23. Propriam carminis inscriptionem ἔργα θαλάσσια i. e. opera marina, posuit *Athenaeus*.

Petrus Crescentius, seu *de Crescentiis*, civis Bononiensis. Opus de re rustica Carolo II. sub finem Seculi XIII. dedicavit; non inutilis scriptor.

Petrus de Honestis, vulgo *Damiani*, Episcopus Ostiensis ab anno 1057. Epistolis notitias et nomina multorum animalium inseruit; satis fabulosus auctor. *Eustathium* Antiochenum fere ubique exscripsisse et vertisse in latinum videtur.

Cyrus, Manuel, Philes, Ephesius. Versibus politicis graecis excerptas ex *Aeliano* aliisque narrationes de animalium genere omni reddidit, et saepenumero corrupit. Librorum ejus si quis usus est, is omnis ad rem criticam pertinet. De animalium proprietate capita postremus edidit *Corn. de Paw*. Trajecti ad Rhen. 1730. Quaedam alia eodem pertinentia *Gottl. Wernsdorf* Lipsiae 1768 et Gledani 1773. Vixit initio Seculi XIV. post N. C.

Philotimus, medicus. Ὠψαρτυτικὸν i. e. de apparandis condiendisque cibus tradidisse dicitur ab *Athenaeo* VII. p. 308. Sed is liber pars fuisse videtur operis de alimentis, cujus decimum tertium librum numerat *Athenaeus* III. p. 81. et 82. Librum de Alimentis saepe etiam laudat *Galenus*, qui Praxagorae discipulum, et Herophili condiscipulum facit T. IV. pag. 311. et 38. Atheniensem facere videtur T. IV. p. 311. 312. Cf. *Schulze* Histor. medicinae p. 346.

Georgius

Georgius Pisides, Ecclesiae magnae CPolitanae Diaconus seculo VII. de opificio mundi versibus graecis scripsit, ubi animalia multa ex aliena relatione nominat, nullius fidei scriptor.

Joh. Platearius, scholae Salernitanae alumnus, medicus Seculi XIII. libris de medicina scriptis animalium multorum notitias immiscuit, non spernendae auctoritatis.

C. Plinius Secundus. Historiae naturalis libros XXXVII. ex quibuscunque scriptoribus compilavit, nullo adhibito rerum judicio, sed interpositis ubique gravibus, interdum acutis, modo morosis nimis sententiis. Totus igitur ex aliena pendet auctoritate, quam ubique exquirere oportet; quod nulla hucusque rite factum est in editione. Quae vulgo reliquis praefertur *Ioannis Harduini*, commentariis ad speciem copiosis sed vanis et inanibus gloriatur, orationemque auctoris nimis mancam atque interpolatam exhibet. Notum de Aquatilibus librum separatim edidit atque explicavit *Laur. Theod. Gronovius*. Lugd. Batav. 1778. sed consilio quamvis optimo non suffecit.

Plinius Valerianus, dubius auctor librorum V. de re medica, ad Seculum IV. vulgo refertur. Hujus liber quintus ex *Alexandro Tralliano* conversus diaetam in variis morbis docet et pisces multos nominat.

Plutarchus, Chaeronensis, Trajano carus, libris suis lubenter animalium comparisonem interspargit; sed peculiari etiam libello solertiam animalium exposuit, de alieno profusus; ipse contra ab *Aeliano* aliisque exscriptus.

Posidonius, Corinthius, de Piscatione carmen scripsit, auctore *Athenaeo* I. p. 13.

Michael Psellus, minor, CPolitanus, Michaelis VII. Ducae praeceptor et amicus Seculo XI. Polyhistoriae labe infectus libros multos undecunque compilavit sermone graeco barbaro. Cf. de eo *Freind* Histoire de la Medic. p. 105.

Rhazes, medicus Arabs, cognomine *Experimentator*, Seculo X. cujus libros ad Almanforem saepe laudat *Vincentius*. De eo vide *Freind* p. 145 seqq.

Seleucus, Tarsensis. Oratione pedestri de piscatione tradidit, auctore *Athenaeo* I. p. 13. Quae de scari somno diurno inde refert

Athenaeus VII. p. 320 eadem in *Oppiano* II. 661. leguntur; et suspicari licet *Oppianum* ex *Seleuco* sua duxisse. Nescio an idem cujus liber philologicus de Hellenismo, et Glossae ab *Athenaeo* absque patriae mentione memorantur.

Seleucus, Emefenus. Versibus heroicis quatuor de Piscatione libros condidisse dicitur apud *Suidam*.

Simeon Sethi, Antiochenus, medicus CPolitanus Seculo XI. Libro de Alimentis notitias piscium aliunde ductas et nomina graeco-barbara inseruit. *Pfellum* imprimis exscripsit, monente *Freind* Histoire de la Medic. p. 105.

C. Iulius Solinus. Alii Septimii Severi, alii Heliogabali temporibus aequalem faciunt. In Polyhistore suo res mirabiles congeffit, nullo iudicio, Plinii simia et adulter.

Sostratus. Ex hujus libro secundo de animalibus differentiam pelamidis, thynnidis, thynni, orcyni et ceti tradit *Athenaeus* VII. p. 303. Eundem laudat *Aelianus* V. 27. de albis Cyllenae merulis; VI. 51. de dipsade serpente; quem postremum locum ex libro *Sostrati* de natura animalium laudare videtur Scholiastes *Nicandri* p. 37. b. edit. *Gorraei*. Quae de asili generatione ex *Sostrato* tradunt *Scholiam* ad *Apollonii* Argonaut. I. 1269. et III. 276. leguntur etiam in *Aristotelis* Hist. Animal. V. 19.

Speusippus. Hujus librum *Ομοια*, i. e. Similia, saepe in testimonium adhibet *Athenaeus*, nullo patriae aetatisque indicio prodito. Ex locis omnibus inter se comparatis apparet *Speusippum* non solum piscium sed etiam avium, plantarum, insectorum, crustaceorum molluscorumque similitudinem et differentiam eo volumine fuisse complexum, cujus librum quartum alicubi laudat *Athenaeus*. Quo consilio tractaverit comparisonem istam animalium, dicere nec conijcere habeo; nec igitur auctoritatem hominis ex reliquiis tam paucis et brevibus definire licet. *Speusippum* *Platonis* discipulum nominat *Artedi* liber.

Strabo, Cappadox, Philosophus. In *Geographia*, Aerae Christianae anno fere 19. scripta, multas easque saepe egregias ex antiquioribus scriptoribus, aevi imprimis *Ptolemaeorum*, et *Alexandri M.* comitibus, animalium notitias excerpfit.

Walafri-

Walafridus Strabus vel *Strabo*, Rabani Mauri discipulus, Seculo IX. carmina scripsit, in quibus etiam pisces nominat vocabulis peregrinis saepe. Sic *asconem* et alios appellat.

Theodori medici capita de Diaeta exstant in editione Argentoratenfi 1533. cum *Hildegardi*, *Oribasio* et *Aesculapio*. Eundem cum *Theodoro Prisciano*, imperante Gratiano et Valentiniano II. qui vixit, facit *Reinesius*. In Volatilibus cap. VII. paricem pro paro, gallinas rusticas et anseres simul, ut humidiores aves, et butiones post anates, circulam et fulicam nominat. Butionem *Conr. Gefsner* in Carmine de Philomela butaurum ardeam interpretatur. Caput VIII. pisces nominat pulpum, sepiam, tinnum, mugilam et foliam, sardiniam, higynum, acernam, scaurum et torpedinem.

Theophrastus, Eresius, Aristotelis discipulus. Hujus in libellis de piscibus in sicco viventibus, de praesagiis tempestatum atque aliis pisces obiter nominantur multi. Bona operum omnium editio desideratur valde.

Theophylactus, *Simocatta*, patria Locrensis, Seculo VII. Libellum etiam brevem Quaestionum naturalium aliunde compilavit.

Trebius Niger. Hunc de echeneide *Plinius* IX. c. 25. de polylo c. 30. ubi L. Luculli, proconsulis Baeticae, comes vocatur; de picorum nidis X. c. 18; de milvagine pisce, gladio, et loligine XXXII. cap. 2. laudat. Qualem is librum scripserit, ignoramus.

Trogus Pompejus, Gallus, Augusti aevo vixit, et praeter historiarum Philippicarum libros 44. quorum Epitomen a *Iustino* factam habemus, de animalibus etiam scripsit, quos libros *Charisius* grammaticus laudat. Quae *Plinius* ex eo retulit VII. c. 3. X. c. 33. XI. c. 39. et 52. arguunt interpretationem librorum *Aristotelis*. Denique *Plinius* XXXI. cap. ultimo: Trogus, inquit, auctor est circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatae sint spongiae. Quae traducta videntur ex *Aristotelis* H. A. V. 16. ἐὰν δὲ ἀπορραγῆ, φύεται πάλιν ἐκ τῆς καταλοίπης, καὶ ἀναπληροῦται. μέγιστοι μὲν ἐν οἷς μανὸι καὶ πλείοι περὶ τὴν Λυκίαν.

Tryphon. Ex hujus libro de animalibus quaedam de trigla retulit *Athenaeus* VII. p. 324. F. Idem fortasse, ex cujus secundo libro de plantarum historia fabulam de transmutatione fici ex gigante Syoea

tradit III. p. 78. Tryphonis Alexandrini *Φυτικὰ*, seu de plantis opus nominat III. p. 109. ubi ex eo genera panis diversa, modum coquendi salubritatemque tradit. Ejusdem operis librum primum testem de panis vario genere adhibet p. 114. Si fuit grammaticus, ut videtur, accuratam animalium disciplinam vix tradidit, sed philologiam.

M. Terentius Varro, Caji Caesaris aequalis tempore. Libri qui hodieque exstant, de Linguae latinae originibus et Re rustica praeter piscium quorundam nomina nihil fere memorabile tradunt. Plura tamen is scripserat volumina de rebus naturalibus, in quibus fuerunt sine dubio etiam de piscibus tradita quaedam, sed ex graecis fontibus hausta pleraque omnia. Huc refero opus de Admirandis rebus, quo Graecorum *Ἰαυμάσια* et *παράδοξα* reddidit, inscripto Galli et Fundanii nomine. Multa exinde loca excerpta posuit *Nonius* grammaticus, in quibus graecam originem agnoscere licet.

Vincentius, Bellovacensis Monachus, ordinis Dominicani. Seculo XIII. medio Speculum naturale composuit ex libris tam vetustioribus quam recentioribus, quos nancisci potuit. Totus igitur aliena auctoritate censendus.

Xenocrates, Aphrodisiensis, medicus, qui fere imperante Tiberio, (*Galenus* avorum memoria vixisse ait) libros de alimento atque utilitate ex animalibus capienda scripsit curiose magis quam ut approbaret *Galeno*. Horum fragmentum de alimento ex Aquatilibus capiendo *Oribasius* libro II. 58. Collect. Medic. inseruit; quem graece post *Conr. Gesnerum* sed integriorem, licet foedissimis passim mendis obsitum, *Io. Georg. Frid. Franzius* Lipsiae 1774. separatim edidit. Lacunas bene multas nondum interpolare licuit, etiamsi Codicis Vossiani et Mosquensis varietas nuper accessit; plurima tamen vitiorum pars ejus ope facile tolli potest, comparato imprimis *Plinio*, qui loca bene multa ex *Xenocrate* transtulit. Nimia est libelli brevitatis; et pauca inde de piscium natura discere licet; summa fere vertitur in comparatione carniū salubritatis diligenter instituta. Novam ejus recensionem jam diu prelo paratam servo.